

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний вищий навчальний заклад
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»
Педагогічний факультет
Кафедра фахових методик і технологій початкової освіти

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ З
МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА»

(Розділи «Методика навчання української мови як педагогічна наука»
та «Методика навчання грамоти»)

Івано-Франківськ, 2017

УДК 378.016:811.161.2

*Схвалено науково-методичною радою Педагогічного факультету
(протокол №2 від «12» жовтня 2017 р.)*

Укладач: **Максименко Наталія Борисівна.**, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик та технологій початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника»

Рецензенти:

Березовська Людмила Іванівна., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника»;

Хімчук Ліліана Іванівна., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри фахових методик та технологій початкової освіти ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника»

Методичні рекомендації до практичних занять з методики навчання української мови для студентів спеціальності «Початкова освіта» / уклад. Н. Б. Максименко. – Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2017. – 22 с.

Методичні рекомендації присвячені організації самостійної роботи студентів під час підготовки до практичних занять з курсу методики навчання української мови.

Містять настанови щодо забезпечення педагогічних умов поглиблення й закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих як під час лекцій, так і у процесі опрацювання навчальної інформації, що виноситься на самостійного опрацювання.

Адресовані студентам спеціальності «Початкова освіта» денної та заочної форми навчання. Можуть бути корисними викладачам, аспірантам та магістрантам означеної спеціальності.

© Н. Б. Максименко, 2017.

© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника», 2017.

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Практичні заняття є ефективною формою організації навчальної роботи, з якою органічно поєднуються лекції. Ця особливість полягає у самостійному вивченні студентами за завданнями викладача окремих питань і тем лекційного курсу з наступним оформленням навчального матеріалу у вигляді рефератів, доповідей, повідомлень тощо.

Основними дидактичними **цілями** їх проведення є: Š

- забезпечити педагогічні умови для поглиблення й закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих під час лекцій та у процесі вивчення навчальної інформації, що виносить на самостійного опрацювання; Š

- спонукати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу,

- активізувати їх до самостійного вивчення наукової та методичної літератури, формувати у них навички самоосвіти;

- сформувані умінь і навички до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Практичне заняття виконують такі основні функції (відповідно формулюють дидактичні цілі заняття: навчальну, виховну і розвивальну): Š

- а) навчальну (поглиблення, конкретизацію, систематизацію знань, засвоєних під час лекційних занять та у процесі самостійної підготовки до практичного заняття);

- б) розвивальну (розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо);

- Š в) виховну (патріотичне виховання, виховання економічної, екологічної культури і мислення, прищеплення інтересу до вивчення конкретної дисципліни та до фаху, формування потреби здорового способу життя тощо); Š
- діагностично-корекційну (контроль за якістю засвоєння студентами навчального матеріалу, виявлення прогалин його засвоєнні та їх подолання) та ін.

Отже, визначаючи методичну концепцію організації і проведення практичних занять, слід виходити з того, що: Š

- під час вивчення різних дисципліни студенти повинні засвоїти їх провідні ідеї (зміст понять, положень, законів, теорій та ін.); знати галузі їх використання;

- вміти застосовувати набуті знання, вміння й навички під час вивчення фахових дисциплін, у майбутній практичній діяльності тощо; Š

- до практичних занять ставляться загальнодидактичні вимоги (науковість, доступність, єдність форми і змісту, забезпечення зворотного зв'язку, проблем- ність та ін.); Š

- у методиці проведення практичних занять є певні особливості, зумовлені логікою викладання конкретної дисципліни; Š необхідно забезпечити високий рівень мотивації (вивчення теми слід розпочинати із з'ясування її значення для засвоєння даної чи інших дисциплін, у майбутній професійній діяльності тощо); Š

- дотримання принципу професійної спрямованості та здійснення різнорівневих міжпредметних зв'язків з іншими дисциплінами, практичним навчанням забезпечує формування єдиної системи знань умінь та навичок студентів; □ важливим є також формування професійної культури і мислення; Š - у процесі проведення практичного заняття необхідно забезпечувати органічну єдність теоретичного й дослідницько-експериментального пізнання; Š - практичні заняття мають гармонійно поєднуватися з лекційними та самостійною роботою студентів.

Відмінною **особливістю** практичних занять як форми навчальних занять є активна участь самих студентів у з'ясуванні сутності проблем, питань, що були винесені на розгляд; - викладач надає студентам можливість вільно висловлюватися під час розгляду питань, що винесені на обговорення, допомагає їм вірно будувати свої міркування;

Методика підготовки і проведення практичних занять передбачає:

- повідомлення студентам теми, плану практичного заняття та рекомендованої літератури (найкраще подати студентам інструктивну карту проведення практичного заняття);
- опрацювання та осмислення теоретичного матеріалу відповідної теми відповідно до плану практичного заняття та рекомендованої літератури;
- підготовку до обговорення питань інформаційного блоку у формі діалогу, дискусії, диспуту, конференцій тощо (за планом заняття);
- проведення фрагментів навчальних занять, на яких використовуються традиційні форми організації навчання (за вибором студента), їх аналіз;
- підготовку та проведення фрагментів навчальних занять, на яких використовуються інноваційні форми організації навчання (за вибором студента);
- виконання індивідуальних практичних завдань різних рівнів (за вибором студента); написання рефератів (з метою відпрацювання пропущених лекційних чи практичних занять);

- виконання завдань науково-пошукової роботи (написання рефератів за тематикою проблемного характеру, розробку доповідей для публічного виступу, підготовку тестів, анкет, бесід, інтерв'ю тощо).

II. АЛГОРИТМ ПІДГОТОВКИ ДО ПРАКТИЧНОГО ЗАНЯТТЯ:

§ 1. Проаналізуйте тему заняття, подумайте над його дидактичними цілями і основними проблемами, які винесені на обговорення.

2. Опрацюйте рекомендовану навчальну, наукову та методичну літературу, при цьому обов'язково конспектуйте і занотуйте прочитане, виписуйте те, що, на ваш погляд, сприятиме ефективному проведенню практичного заняття.

3. □ Намагайтеся сформулювати свою думку з кожного питання і обґрунтуйте свої міркування.

4. Запишіть запитання, які виникли у вас під час підготовки до проведення заняття, зверніться за консультацією до викладача кафедри педагогіки.

5. Складіть розгорнутий план-конспект проведення практичного заняття, ретельно обдумуючи його етапи, структурні елементи, навчальні питання, що виносяться на розгляд, методи, прийоми та засоби навчання, за допомогою яких забезпечуватиметься навчально-пізнавальна діяльність студентів.

III. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1

Тема: Методика навчання української мови як педагогічна наука

План

1. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА:

1.1. Використовуючи матеріал лекції та матеріал підручника [3, с.4-5], дати визначення таких понять, як:

- а) методика викладання української мови в початкових класах;
- б) джерела збагачення методики;
- в) практична та теоретична частини методики.

1.2. Охарактеризувати дидактичні та методичні принципи навчання української мови, використовуючи матеріал лекції та підручника [3, с.5-7]

1.3. Проаналізувати «Пояснювальну записку» Програми з української мови [4, с.10] Дати відповіді на запитання:

- а) яка основна мета курсу методики української мови;
- б) які завдання стоять перед вчителем початкової школи;

г) які компетентності мають бути сформовані у молодших школярів під час навчання української мови.

2. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1. На основі аналізу підручника [3,с.6] відтворити схему зв'язку методики з іншими науками. Використовуючи схему, прокоментувати цей зв'язок.

2.2. Проаналізувати зміст програми з української мови (Пояснювальну записку)

та пояснити значення основних змістових ліній навчального предмета «Українська мова»[4, с.10-11]

2.3. Самостійно підготувати повідомлення на теми (на вибір):

а) нестандартні уроки в початковій школі;

б) інтерактивні методи навчання на уроках української мови

Література:

1. Державний стандарт початкової освіти //Поч. школа. –2011. –№ 7.–С. 1- 7.
- 2.Коваль Г.П. та ін. Методика викладання української мови: Навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. - Тернопіль : Астон, 2008. - 287с
3. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С.Вашуленка. - К. : Літера ЛТД , 2012. - 364с.
- 4.Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1 -4 класи. - К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. - 392с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ 2

Тема: Науково-практичні основи методики навчання грамоти

План

1.ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

1.1. Психолого-педагогічні та лінгвістичні особливості методики навчання грамоти молодших школярів.

1.2. Загальна характеристика підручників з навчання грамоти.

1.3.Особливості сучасного звукового аналітико-синтетичного методу навчання грамоти учнів початкових класів.

1.4.Прийоми звукового аналізу та синтезу на уроках читання в період навчання грамоти.

2. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1. Самостійно проаналізувати діючий « Буквар» (на вибір) за поданою схемою:

I. Вихідні відомості про підручник.

1. Автор (авторський колектив).
2. Назва видавництва, рік видання.
3. Обсяг (кількість сторінок), розміри.
4. Загальна відповідність Державному освітньому стандарту.
5. За якою програмою створено підручник (державною , авторською).

II. Добукварна частина

1. Обсяг (кількість сторінок).
2. Які основні програмові завдання розв'язуються в цій частині підручника?
3. Яку систему умовних позначень обрано для формування в учнів узагальненого уявлення про одиниці мови і мовлення – речення, слово, склад, звук?
4. Який зміст ілюстративного матеріалу (сюжетні ілюстрації, предметні малюнки) сприяє розвитку мовлення учнів, збагаченню їхнього словникового запасу?
5. Наявність у цій частині підручника матеріалу, призначеного для формування в учнів загальнонавчальних умінь і навичок, зокрема організаційних, загальнопізнавальних.

III. Букварна частина

1. Послідовність вивчення букв українського алфавіту. За яким принципом це здійснюється?
2. Чи ділиться букварний період на етапи ? На якій сторінці закінчуються та починаються етапи? Які їх завдання?
3. Наявність у підручнику системи звукового і звуко-буквеного аналізів: (навести приклади 4-5 звуко-складових схем, вказати сторінку підручника, на яких вони розташовані)
4. Які букви (на позначення голосних і приголосних звуків) винесено на початок букварного періоду? Яка система їх подачі на сторінці чи сторінковому розвороті букваря?
5. Спосіб ознайомлення з читанням слів, у яких наявні м'які приголосні звуки. На якому етапі букварного періоду відбувається це ознайомлення?
6. Аналіз текстів букварного періоду (доступність, художність, відповідність дитячим інтересам). Співвідношення прозових і віршованих текстів.
7. Виховний потенціал текстового матеріалу. Чи використовуються тексти, надруковані рукописним шрифтом? Їх призначення в букварі.
8. Наявність у букварі текстів, що належать до так званих малих жанрів (прислів'я, приказки, загадки, лічилки тощо), навести приклади та показати їх зв'язок з навчальним матеріалом.
9. Наявність і функції матеріалу післябукварного періоду навчання грамоти.

IV. Художнє і технічне оформлення букваря

1. Зміст обкладинки, наскільки вона відображає специфіку і функції підручника з навчання грамоти.

2. Оформлення форзаців: яку інформацію вони несуть для учнів у процесі опанування грамоти.
3. Наявність апарату орієнтування у підручнику, його логічність і доступність для шестирічних першокласників.
4. Цілісність художнього оформлення книги, дотримання певного стилю в подачі ілюстрацій.
5. Наявність у букварі ігрового матеріалу, його дидактичні функції та роль у забезпеченні інтересу учнів до навчання.
6. Відповідність шрифту державним стандартам та віковим особливостям шестирічних першокласників.
7. Аналіз побудови сторінок і розворотів букваря з погляду загальних гігієнічних вимог до підручника: обсяг текстів, довжина робочого рядка, довжина речень, кількість слів на сторінці, які вимагають окремого тлумачення, тощо.

2.2. Робота з Букварем в аудиторії:

Використовуючи дидактичний матеріал Букваря, навести приклади вправ аналітичного та синтетичного характеру, які використовують діти під час опрацювання певних звуків та букви, що їх позначає.

Література

1. Державний стандарт початкової освіти // Поч. школа. –2011. –№ 7.–С. 1- 7.
2. Коваль Г.П. та ін. Методика викладання української мови: Навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. - Тернопіль : Астон, 2008. - 287с
3. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. редак. М.С.Вашуленка. - К. : Літера ЛТД , 2012. - 364с.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1 -4 класи. - К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. - 392с.
5. Вашуленко М.С. Буквар: підруч. для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. /М.С.Вашуленко, О.В.Вашуленко. - К. : Видавничий дім « Освіта», 2012. - 152с.
6. Захарійчук М.Д., Науменко В.О. Буквар : підруч для 1 кл. загальноосвіт. навч. закл. - К.: Грамота ,2012. -176с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №3

Тема: Добукварний період навчання грамоти

План

1. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

- 1.1. Характеристика добукварного періоду навчання грамоти.
- 1.2. Основні вимоги до знань, умінь та навичок учнів під час навчання читання першокласників читання.
- 1.3. Методика навчання молодших школярів письма у підготовчий період.

2. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1. Проаналізувати добукварну частину підручника. Навести приклади графічних моделей речень та звуко-складових моделей слів (вказати тему, сторінку підручника, прокоментувати звуки мовлення у відповідності із умовними позначеннями голосних та приголосних звуків).

2.2. Заповнити добукварну частину зошита з письма та розвитку мовлення. Навести приклади елементів букв та завдань, спрямованих на розвиток м'язів руки дитини.

2.3. На основі аналізу параграфу підручника «Особливості структури і методики уроків добукварного періоду» [3, С.53-54] скласти план-конспект уроку читання або уроку письма (на вибір) у добукварний період.

2.4. Проаналізувати програму з навчання грамоти у добукварний період. Визначити кількість годин, а також зміст навчального матеріалу щодо навчання читання та письма [4, С.18-20].

Література

1. Державний стандарт початкової освіти // Поч. школа. –2011. –№ 7.–С. 1- 7.
2. Коваль Г.П. та ін. Методика викладання української мови: Навчальний посібник для студентів педінститутів. гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. - Тернопіль : Астон, 2008. - 287с
3. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. редак. М.С.Вашуленка. - К. : Літера ЛТД , 2012. - 364с.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1 -4 класи. - К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. - 392с.
5. Вашуленко М.С.Буквар: підруч. для 1 кл.загальноосвіт. навч. закл. /М.С.Вашуленко, О.В.Вашуленко. - К. : Видавничий дім « Освіта», 2012. - 152с.
6. Захарійчук М.Д., Науменко В.О.Буквар: підруч для 1кл.загальноосвіт. навч. закл. - К.: Грамота, 2012. -176с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №4

Тема: Методика навчання першокласників читання у букварний період навчання грамоти

1. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

1.1. Загальна характеристика першого етапу букварного періоду навчання грамоти.

1.2. Опрацювання звуків та букв на другому етапі букварного періоду.

1.3. Структура уроку читання щодо ознайомлення з новою буквою за Букварем.

2. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1. Використовуючи дидактичний матеріал Букваря, навести приклади вправ аналітико-синтетичного характеру (4-5), які виконують діти під час опрацювання звуків та букви, яка їх позначає (на вибір).

2.2. На основі зразка підручника [3,С.59-61] змоделювати структуру уроку читання у букварний період навчання грамоти.

2.3. Проаналізувати програму з навчання читання першокласників у букварний період [4,С.19]. Визначити кількість годин та зміст навчального матеріалу для учнів.

2.4. Підготувати презентацію на тему: «Інноваційні методики навчання молодших школярів у букварний період навчання грамоти» (2-3 особи)

Література

1. Державний стандарт початкової освіти // Поч. школа. –2011. –№ 7.–С. 1- 7.
2. Коваль Г.П. та ін. Методика викладання української мови: Навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. - Тернопіль : Астон, 2008. - 287с
3. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. редак. М.С.Вашуленка. - К. : Літера ЛТД , 2012. - 364с.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1 -4 класи. - К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. - 392с.
5. Вашуленко М.С.Буквар: підруч. для 1 кл.загальноосвіт. навч. закл. /М.С.Вашуленко,О.В.Вашуленко. - К. : Видавничий дім « Освіта», 2012. - 152с.
6. Захарійчук М.Д.,Науменко В.О.Буквар: підруч для 1кл.загальноосвіт. навч. закл. - К.: Грамота, 2012. -176с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №5

Тема: Методика навчання письма молодших школярів у букварний період

1.ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

1.1. Організаційні та гігієнічні умови навчання письма.

1.2. Характеристика рукописного шрифту щодо навчання письма шестирічних першокласників.

1.3. Основні методи та прийоми навчання письма першокласників у букварний період (аналітико-синтетичний, копіювальний, ритмічний, генетичний, лінійний).

2. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1. Заповнити букварну частину зошита з письма та розвитку мовлення. Проаналізувати труднощі у роботі першокласників під час роботи у зошитах

з письма.

2.2. Проаналізувати розділ Програми «Навчання письма. Графічні навички письма. Техніка письма. Культура оформлення письмових робіт. Букварний період»[4, С.20-21]. Визначити кількість годин та зміст навчального матеріалу для учнів.

2.3. Використовуючи матеріал підручника [3, С.80-81], змоделювати структуру уроку письма у букварний період навчання грамоти.

2.4. Підготувати презентацію на тему: «Ігрові технології на уроках навчання письма шестирічних першокласників» (3-4 особи на вибір)

2.5. Підготуватися до самостійної письмової роботи з формування навички каліграфічного письма.

Література

1. Державний стандарт початкової освіти // Поч. школа. –2011. –№ 7.–С. 1- 7.
2. Коваль Г.П. та ін. Методика викладання української мови: Навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів. - Тернопіль : Астон, 2008. - 287с
3. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. редак. М.С.Вашуленка. - К. : Літера ЛТД , 2012. - 364с.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів із навчанням українською мовою. 1 -4 класи. - К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. - 392с.
5. Вашуленко М.С.Буквар: підруч. для 1 кл.загальноосвіт. навч. закл. /М.С.Вашуленко,О.В.Вашуленко. - К. : Видавничий дім « Освіта», 2012. - 152с.
6. Захарійчук М.Д.,Науменко В.О.Буквар: підруч для 1кл.загальноосвіт. навч. закл. - К.: Грамота, 2012. -176с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6

Контрольна тестова робота за темами:

« Методика навчання української мови як педагогічна наука» та

«Методика навчання грамоти»

Література для підготовки:

1. Коваль Г. П. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів спеціальності «Педагогіка і методика початкового навчання» / Г.П. Коваль, Н. І. Деркач, М. М. Наумчук. – Тернопіль : Астон, 2008. – 288 с.
2. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за наук. ред. М. С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2012. – 364 с.

3. Наумчук М. М. Сучасний урок української мови в початковій школі. Методика і технологія навчання./ М. М Наумчук. – Тернопіль : Астон, 2001. – 264 с.
4. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А. П. Канищенко, Г. О. Ткачук. – Тернопіль.: Богдан,2011. – 263 с.
5. Навчальні програми для загальноосвітніх закладів із навчанням українською мовою.1-4 класи. К. : Видавничий дім «Освіта». – 2012. – 429с.

Допоміжна

1. Анісімова Г.О. Сучасний урок у початковій школі : традиції та інновації (навчально-методичний посібник) / Г.О. Анісімова, О.В. Нікулочкіна. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 104 с.
- 2.Бондарчук Є. Інтерактивні технології – шлях до створення ситуації успіху у навчальній діяльності молодшого школяра / Є. Бондарчук // Початкова школа : Науково-методичний журнал. - 2017. - № 11. - С. 1-4
3. Бульбах Т. Підготовка та проведення уроків з мультимедійною підтримкою в початкових класах / Т.Бульбах // Початкова школа : Науково- методичний журнал. – 2015 – № 3 – С. 56-58.
3. Вашуленко М.С. Буквар / М.С. Вашуленко, О.В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 152 с.
5. Вашуленко М.С. Супутник букваря. Навчальний посібник для 1 класу / М.С. Вашуленко, О.В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 95 с.
6. Вашуленко М.С. Післябуквар. Начальний посібник для 1 класу /М.С. Вашуленко, О.В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 111 с.
8. Вашуленко О.В. Зошит для письма № 1, № 2. Начальний посібник для 1 класу / О.В. Вашуленко, О.Ю. Прищепа. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 64 с.
9. Вашуленко М.С. Навчання грамоти в 1 класі. Посібник для вчителя / М.С. Вашуленко. – К. : Освіта, 2012. – 223 с.
10. Захарійчук М.Д. Буквар / М.Д. Захарійчук, В.О. Науменко. – К. : Грамота, 2012. – 172 с.
11. Захарійчук М.Д. Методика роботи за «Букварем». Книжка для вчителя / М.Д. Захарійчук, В.О. Науменко. – К. : Грамота, 2012. – 240 с.
12. Захарійчук М. Д. Навчання грамоти. Післябукварний період. Майстер-клас / М.Д. Захарійчук, В.О. Науменко. // Початкова освіта. – 2013. - № 8 (680) – Випуск 2. – 32 с.
13. Савченко О. Дидактика початкової освіти / О.Савченко. - К: Грамота, 2012. - С. 336-362.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 7

Тема: Наукові основи розвитку зв'язного мовлення молодших школярів

1. ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

2.1. Психолого-педагогічні та лінгвістичні основи розвитку зв'язного мовлення учнів початкової школи.

2.2. Структура і зміст програми з розвитку мовленнєвих умінь учнів. Уроки розвитку зв'язного мовлення.

2.3. Комплексні вправи з розвитку зв'язного мовлення учнів

2. ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1. Проаналізувати Програму з української мови для 2 класу [6, с.30-31]: виписати зміст навчального матеріалу з розділу «Писемне мовлення».

2.2. Із підручника для 2 класу[2] виписати назву параграфів розділу «Мова і мовлення».

2.3. Навести приклади завдань, визначених програмою [6, с.30-31] і показати, як вони представлені у підручнику для 2 класу.

2.4. Самостійно опрацювати параграф підручника з Методики навчання української мови [5, с. 323 - 326] «Види вправ із лексики» :

а) дати визначення лексико-семантичним, словниково-логічним та лексико-граматичним вправам;

б) навести приклади визначених видів вправ.

Література

- 1.Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі. – К., Освіта. – 2006.
- 2.Вашуленко М.С. Українська мова: підруч. Для 2 кл. загальноосвітн. навч. Закл.з навчанням українською мовою / М.С.Вашуленко,С.Г.Дубовик– К.:Видавничий дім «Освіта», 2013.- 160 с.
- 3.Коваль Г. П. , Деркач Н. І. , Наумчук М. М. Методика викладання української мови: Навч.посібник для студ. педін. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287 с.
- 4.Наумчук М. М. Сучасний урок української мови в початковій школі (методика і технологія навчання). – Видання друге, доповнене. – Тернопіль: Астон, 2005. - 352 с.
- 5.Методика навчання української мови в початковій школі / За ред. М.С. Вашуленка. – К., 2015. – 360 с.
- 6.Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи . - К.: Видавничий дім « Освіта», 2012. - 392с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ №8

Тема: Розвиток діалогічного і монологічного мовлення учнів.

Методика опрацювання переказів та творів на уроках розвитку зв'язного мовлення учнів

План

1.ТЕОРЕТИЧНА ЧАСТИНА

1.1. Діалогічне мовлення. Розвиток діалогічного мовлення молодших школярів.

2.2. Монолог. Типи монологів. Розвиток монологічного мовлення учнів початкової школи.

2.3.Твори учнів, їх класифікація, етапи роботи над твором у початковій школі. Методика роботи над твором на уроках розвитку зв'язного мовлення.

2.4. Перекази, їх характеристика. Види переказів та методика їх опрацювання в початковій школі.

2.5. Моделювання структури уроку написання переказів і творів у початковій школі.

2.ПРАКТИЧНА ЧАСТИНА

2.1.На основі роботи у групах підготувати проекти на теми: Театр. Бібліотека. Музей. День народження. Розмова по телефону.

З цією метою:

- а) запропонувати діалоги для учнів початкової школи, проаналізувати їх лексичні особливості;
- б) представити презентації на визначені теми;
- в) підготувати цікаві повідомлення на тему проекту.

2.2.Змоделювати структуру уроку розвитку зв'язного мовлення учнів.

Література

- 1.Державний стандарт загальноосвітньої початкової школи. – К., 2011.
- 2.Коваль Г. П. , Деркач Н. І. , Наумчук М. М. Методика викладання української мови: Навч.посібник для студ. педін. – Тернопіль: Астон, 2008. – 287 с.
- 3.Методика навчання української мови в початковій школі / За ред. М.С. Вашуленка. – К., 2010. – 360 с.
- 4.Навчальні програми для загальноосвітніх навч. закл. із навчанням українською мовою. 1-4 класи . - К.: Видавничий дім « Освіта», 2012. - 392с.
- 5.Наумчук М. М. Сучасний урок української мови в початковій школі (методика і технологія навчання). – Видання друге, доповнене. – Тернопіль: Астон, 2005. - 352 с.

ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 9

Контрольна робота за темою

«Методика розвитку зв'язного мовлення молодших школярів»

Література для підготовки:

Бавзова

1. Коваль Г. П. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів спеціальності «Педагогіка і методика початкового навчання» / Г.П. Коваль, Н. І. Деркач, М. М. Наумчук. – Тернопіль : Астон, 2008. – 288 с.
2. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за наук. ред. М. С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2012. – 364 с.
3. Наумчук М. М. Сучасний урок української мови в початковій школі. Методика і технологія навчання./ М. М Наумчук. – Тернопіль : Астон, 2001. – 264 с.
4. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А. П. Кانیщенко, Г. О. Ткачук. – Тернопіль.: Богдан,2011. – 263 с.
5. Навчальні програми для загальноосвітніх закладів із навчанням українською мовою.1-4 класи. К. : Видавничий дім «Освіта». – 2012. – 429с.

Допоміжна

1. Анісімова Г.О. Сучасний урок у початковій школі : традиції та інновації (навчально-методичний посібник) / Г.О. Анісімова, О.В. Нікулочкіна. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 104 с.
- 2.Бондарчук Є. Інтерактивні технології – шлях до створення ситуації успіху у навчальній діяльності молодшого школяра / Є. Бондарчук // Початкова школа : Науково-методичний журнал. - 2017. - № 11. - С. 1-4
3. Бульбах Т. Підготовка та проведення уроків з мультимедійною підтримкою в початкових класах / Т.Бульбах // Початкова школа : Науково- методичний журнал. – 2015 – № 3 – С. 56-58.
3. Вашуленко М.С. Буквар / М.С. Вашуленко, О.В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 152 с.
5. Вашуленко М.С. Супутник букваря. Навчальний посібник для 1 класу / М.С. Вашуленко, О.В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 95 с.
6. Вашуленко М.С. Післябуквар. Начальний посібник для 1 класу /М.С. Вашуленко, О.В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 111 с.
8. Вашуленко О.В. Зошит для письма № 1, № 2. Начальний посібник для 1 класу / О.В. Вашуленко, О.Ю. Прищепа. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 64 с.

9. Вашуленко М.С. Навчання грамоти в 1 класі. Посібник для вчителя / М.С. Вашуленко. – К. : Освіта, 2012. – 223 с.
10. Захарійчук М.Д. Буквар / М.Д. Захарійчук, В.О. Науменко. – К. : Грамота, 2012. – 172 с.
11. Захарійчук М.Д. Методика роботи за «Букварем». Книжка для вчителя / М.Д. Захарійчук, В.О. Науменко. – К. : Грамота, 2012. – 240 с.
12. Захарійчук М. Д. Навчання грамоти. Післябукварний період. Майстер-клас / М.Д. Захарійчук, В.О. Науменко. // Початкова освіта. – 2013. - № 8 (680) – Випуск 2. – 32 с.
13. Савченко О. Дидактика початкової освіти / О.Савченко. - К: Грамота, 2012. - С. 336-362.

IV. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Вчені та практики педагогічної науки стверджують, що домінуюче місце в навчальному процесі сучасної вищої школи посідає самостійна робота студентів з навчально-методичною, науково-популярною і довідковою літературою. Підручники та навчально-методичні посібники є найважливішим джерелом отримання як професійних, так і загальноосвітніх знань, сприяють формуванню великого інформаційного поля, розвитку пріоритетних навичок самостійної роботи. Більш того, робота з ними є основою й початковим етапом усіх існуючих видів самостійної роботи.

Саме тому під час виконання самостійної роботи слід пам'ятати, що цілеспрямоване читання спеціальної літератури – це процес накопичення й розширення знань за умов сформованості вміння працювати з книгою, правильно оцінювати твір, орієнтуватися в його структурі, в зручній формі фіксувати необхідний обсяг фактичних даних. При цьому необхідно звернути особливу увагу на ті структурні елементи книги, які дають можливість попередньої її оцінки: заголовки, прізвище автора, видавництво, час видання, анотацію, авторську або видавничу передмову, довідково-бібліографічний апарат (покажчики, додатки, перелік скорочень, картографічний матеріал).

1. Перший етап – безпосередня робота із самим джерелом знань, що, в свою чергу, передбачає: етап "пошукового" читання – швидкий, оглядовий перегляд змісту підручника з метою виявлення необхідного матеріалу, визначення його навчальної або наукової цінності та складання історіографічної бази проблеми, що цікавить.

2. Наступний етап "суцільного читання" – ретельне опрацювання всієї книги або окремих її частин з метою вдумливого засвоєння (а не механічного запам'ятовування) інформації такою мірою, якої потребує характер певної самостійної роботи.

3. Найбільш складний етап роботи – аналіз твору, заснований на вмінні попередньо формулювати питання, які вимагають особливого пояснення в процесі роботи з джерелом, читати вдумливо й розмірено, простежувати послідовність ходу думок автора, логіку його доказів, встановлювати зв'язки між окремими елементами тексту, виділяти ключові інформаційні дані й визначати різницю між ними та ілюстративними прикладами, зіставляти однорідні факти, які висвітлені в різній літературі, взаємодоповнювати їх, порівнювати точки зору декількох авторів щодо однієї проблеми, користуватися довідковими виданнями, у тому числі словниками, для уточнення невідомих термінів і понять, критично й творчо сприймати будь-який твір, що стимулює процес формування самостійного мислення.

Обов'язковим елементом роботи з науковою та спеціальною літературою є ведення записів. Це сприяє кращому засвоєнню фактичного матеріалу, дає можливість зберегти його в зручному для використання вигляді. Записи повинні бути якнайповнішими, зручно складеними, розташованими таким чином, щоб наочно демонструвати логічні зв'язки та ієрархію понять. Досягти цього можливо за допомогою системи заголовків і підзаголовків, ключових слів, абзаців, нумерації окремих понять.

Вести записи бажано на одній стороні аркуша, що дозволить прискорити їхній пошук і систематизацію, робити додаткові текстові вставки, ефективно використовувати під час роботи над доповідями, рефератами, іншими навчальними завданнями.

Існують різні види записів, які можуть бути використані під час самостійної роботи.

Серед них найбільш ефективними є наступні:

1. **Анотація** (від лат. annotation – примітка, позначка) – короткий виклад змісту книги, статті або окремого текстового фрагмента з їхньою критичною оцінкою. Складання анотації часто не вимагає глибинного ознайомлення зі змістом книги, однак і при поверхневому перегляді студент повинен вміти виділяти головні цілі дослідження, його ключові моменти, кінцеві висновки.

Анотуванню притаманні лаконічність й чіткість формулювань. Уміння складати анотації має велике значення при виконанні такого виду самостійної роботи, як підготовка бібліографічних оглядів, які дозволяють виявити, вивчити й проаналізувати історіографічну базу тієї чи іншої проблеми. При цьому важливо, не тільки анотувати знайдені наукові праці, але на підставі анотацій визначати спільні та відмінні риси цілей і досліджень, пріоритетних напрямків, зроблених висновків наукових точок зору.

2. **План** – форма запису при читанні, яка відображує зміст і структуру книги й дозволяє легко відновити в пам'яті її головні положення. Розрізняють:

простий план, що передбачає умовний поділ тексту на закінчені частини, виділення ключових думок, їх коротке формулювання й запис під нумерацією; незважаючи на стислість, простий план повинен бути значно докладнішим за поданий у книзі зміст і містити чітке формулювання ключової думки відповідного текстового фрагмента, розгорнутий план, найбільш змістовний і зручний для подальшого відтворення отриманих знань. Він вимагає виділення з кожної значеннєвої частини тих окремих положень, що уточнюють головне; формулювання пунктів може бути досить розгорнутим, навіть тезовим, допускається використання найбільш яскравих цитат; при цьому основні пункти нумеруються римськими цифрами, а підпункти – арабськими.

Крім загального плану можуть складатися плани окремих частин книги, наприклад, у тому випадку, коли видання не є однорідним за змістом збірки наукових статей, періодика тощо.

3. Тези (від греч. *thesis* – положення) – коротко сформульовані головні положення навчального посібника, наукової або науково-популярної роботи, документального матеріалу (а також лекції, доповіді, повідомлення). Необхідною умовою для складання тез є досить повне засвоєння змісту книги, чітке розуміння її домінуючих ідей і висновків.

Складати тези треба в логічній послідовності, відповідно до черговості викладення в книзі авторських думок. У самих тезах, як правило, не повинні використовуватися фактичні дані, проте у тих випадках, коли в книзі поряд з фактичним матеріалом зустрічаються різного роду міркування, потрібно відокремити їх один від одного, для того щоб при ознайомленні з кожною тезою бачити, чи обґрунтована вона конкретними фактами або обмежується лише суб'єктивними поясненнями дослідника.

4. Конспект (від лат. *conspetus* – огляд) – один з найпоширеніших видів записів, який передбачає письмовий огляд основних думок будь-якої друкованої роботи, а також лекції, доповіді, промови. Найбільш простою формою конспекту є текстовий конспект, що вимагає від студентів глибокого ознайомлення з певним твором або його фрагментами, виділення ключових положень і фіксування їх у писемній формі. Крім цього, у ряді випадків рекомендується складати так званий формалізований конспект, де всі записи вносяться в заздалегідь підготовлені таблиці, що особливо ефективно при підготовці єдиного конспекту за декількома джерелами і порівнянні їх окремих даних.

5. Словник термінів – вибірково запис спеціальних історичних термінів, які зустрічаються в науковій літературі, з їх детальним поясненням. Складати словник слід за абеткою, що значно полегшить користування ним.

Встановлюючи значення незнайомого терміна за допомогою довідкових видань, необхідно чітко усвідомлювати багатоваріантність значеннєвих відтінків деяких слів і навчитися самостійно виявляти потрібне значення відповідно до контексту проблеми, що досліджується. Крім того, корисно простежувати етимологію слів іноземного походження. При цьому важливо фіксувати незнайомі слова і їх значення не тільки на папері, але й у пам'яті, що значно збагатить лексикон, зробить мову більш грамотною і професійною.

6. Реферат – найпоширеніший видсамостійної роботи при вивченні курсу методики навчання української мови є написання реферату (від лат. *referre* – доповідати) – письмової роботи науково-дослідницького характеру, в якій досить стисло, оглядово викладається сутність певного наукового питання (за іншим визначенням, реферат – це письмовий аналіз теми).

Систематизація й узагальнення фактичного матеріалу – накопичення необхідного обсягу інформації відповідно до теми і структури реферату, відбір найбільш переконливих і вагомих даних, розташування їх у певній хронологічній і тематичній послідовності. Аргументоване та логічне викладення особистих думок у письмовій формі.

Головною умовою досягнення логічності під час написання реферату є чітке розуміння мети, головних напрямків і кінцевого результату свого дослідження. Робота повинна бути переконливою, містити органічний зв'язок між окремими питаннями, а також між кожним з них і всією темою в цілому. Обов'язково потрібно використовувати різні види аргументів та доводів: порівняння, зіставлення, посилання на джерела і т. д.

Формулювання практичних рекомендацій – це своєрідне проектування педагогічного досвіду на процес професійної підготовки майбутнього фахівця. Самостійне проведення аналогій між подіями, спроби окреслити історичні уроки і навіть можливі шляхи запобігання та подолання ймовірних помилок викликають зацікавленість студентів, надають їм захоплюючий шанс виступити в ролі експертів.

Робота над рефератом має бути послідовною, з чітким урахуванням її головних етапів, які передбачають:

- обрання теми дослідження,
- складання плану реферату,
- виявлення джерельно-історіографічної бази обраної проблеми,
- конспектування літератури і підбір цитат, які необхідно вписувати точно (а іноді й дослівно), із зазначенням сторінок розташування в тексті,
- власне написання реферативного дослідження.

Обов'язковим етапом роботи над рефератом є його захист, який також вважається різновидом самостійної роботи і передбачає коротке викладення

головного змісту свого дослідження та відповіді на запитання викладача (якщо захист відбувається під час індивідуальної консультації) або на питання студентів, коли реферат захищається на практичному занятті.

У ході захисту легко визначити ступінь обізнаності автора у досліджуваній темі та рівень його теоретичної підготовки, вміння публічно відстоювати власну точку зору. Відповідно до цих критеріїв і оцінюється реферат.

Реферату має бути представлений доповіддю – порівняно коротким повідомленням (на 5– 10 хвилин. Методичне значення доповіді полягає в тому, що під час роботи над нею у студентів формуються й розвиваються:

- вміння працювати над спеціальною літературою,
- здатність аналізувати й узагальнювати фактичний матеріал,
- навички полемізувати та відстоювати особисту точку зору,
- культура мовлення.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Коваль Г. П. Методика викладання української мови: навчальний посібник для студентів педінститутів, гуманітарних університетів, педагогічних коледжів спеціальності «Педагогіка і методика початкового навчання» / Г.П. Коваль, Н. І. Деркач, М. М. Наумчук. – Тернопіль : Астон, 2008. – 288 с.
2. Методика навчання української мови в початковій школі : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за наук. ред. М. С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2012. – 364 с.
3. Наумчук М. М. Сучасний урок української мови в початковій школі. Методика і технологія навчання./ М. М Наумчук. – Тернопіль : Астон, 2001. – 264 с.
4. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. Інтегрований курс / За ред. А. П. Каніщенко, Г. О. Ткачук. – Тернопіль.: Богдан,2011. – 263 с.
5. Навчальні програми для загальноосвітніх закладів із навчанням українською мовою.1-4 класи. К. : Видавничий дім «Освіта». – 2012. – 429с.

Допоміжна

1. Анісімова Г.О. Сучасний урок у початковій школі : традиції та інновації (навчально-методичний посібник) / Г.О. Анісімова, О.В. Нікулочкіна. – Тернопіль : Мандрівець, 2013. – 104 с.
- 2.Бондарчук Є. Інтерактивні технології – шлях до створення ситуації успіху у навчальній діяльності молодшого школяра / Є. Бондарчук // Початкова школа : Науково-методичний журнал. - 2017. - № 11. - С. 1-4

3. Бульбах Т. Підготовка та проведення уроків з мультимедійною підтримкою в початкових класах / Т.Бульбах // Початкова школа : Науково- методичний журнал. – 2015 – № 3 – С. 56-58.
3. Вашуленко М.С. Буквар / М.С. Вашуленко, О.В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2012. – 152 с.
5. Вашуленко М.С. Супутник букваря. Навчальний посібник для 1 класу / М.С. Вашуленко, О.В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 95 с.
6. Вашуленко М.С. Післябуквар. Начальний посібник для 1 класу /М.С. Вашуленко, О.В. Вашуленко. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 111 с.
8. Вашуленко О.В. Зошит для письма № 1, № 2. Начальний посібник для 1 класу / О.В. Вашуленко, О.Ю. Прищепа. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013. – 64 с.
9. Вашуленко М.С. Навчання грамоти в 1 класі. Посібник для вчителя / М.С. Вашуленко. – К. : Освіта, 2012. – 223 с.
10. Вашуленко О. Варіативність уроків літературного читання /О.Вашуленко, О.Захарченко, І. Левченко // Учитель початкової школи : науково – методичний журнал. – 2015. – № 4. – С. 27 -28.
11. Вашуленко О. Урок літературного читання в 2 класі за новим підручником / О.Вашуленко, І.Омельченко // Початкова школа : Науково-методичний журнал. - 2013. - № 11. - С. 5-8.
12. Володарська М.О. Навчання грамоти. Читання. 1 клас / М.О. Володарська, Н.О. Ковальчук, А.І. Настенко, В.М. Сисоєва. – Х. : «Основа», 2013. – 112 с.
13. Єргіна О. В. Сучасний урок і мультимедійні технології: досвід і перспектива / О.В. Єргіна // Комп'ютер у школі та сім'ї: науково-методичний. – 2008. – № 2. – С. 12 – 16.
14. Захарійчук М.Д. Буквар / М.Д. Захарійчук, В.О. Науменко. – К. : Грамота, 2012. – 172 с.
15. Захарійчук М.Д. Методика роботи за «Букварем». Книжка для вчителя / М.Д. Захарійчук, В.О. Науменко. – К. : Грамота, 2012. – 240 с.
16. Захарійчук М. Д. Навчання грамоти. Післябукварний період. Майстер-клас / М.Д. Захарійчук, В.О. Науменко. // Початкова освіта. – 2013. - № 8 (680) – Випуск 2. – 32 с.
17. Зеленська О. Використання інноваційних технологій на уроках у початкових класах / Зеленська О. // Початкова школа : Науково-методичний журнал. - 2013. - № 9. - С. 47-49.
18. Ісаєва О. Комп'ютер на уроці літератури як методична проблема /О. Ісаєва // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2009. - № 5. – С. 2-5.

19. Кабельнікова Н. Подолання фонематичних помилок на початкових етапах оволодіння навичками письма / Н. Кабельнікова // Початкова школа : Науково-методичний журнал. - 2017. - № 4. - С. 36-39.
20. Кравчук Л.В. Ефективний урок / Л.В. Кравчук // Початкова школа. – 2013. – № 1. – С. 12-15.
21. Кравчук Л.В. Ефективний урок / Л.В. Кравчук // Початкова школа. –2013. – № 1. – С. 12-15.
22. Мочульська Л. Використання дидактичних ігор на уроках української мови і математики урок/ Л. Мочульська // Початкова школа. –2017. – № 6. – С. 20-23
23. Наумчук М. М. Сучасний урок української мови в початковій школі. Методика і технологія навчання. – Тернопіль : Астон, 2001. – 264 с.
24. Прищепя О. Диференційоване сприймання форми букви першокласниками під час навчання письма/ О. Прищепя // Початкова школа. - 2017. - № 11. - С. 17-20.
25. Прозорова Л. Творчі різнорівневі вправи з української мови для розвитку уваги, логічного та дивергентного мислення учнів урок / Л.Прозорова // Початкова школа.–2017. – № 5. – С.36-39.
26. Савченко О. Дидактика початкової освіти / О.Савченко. - К: Грамота, 2012. - С. 336-362.

Підп. до друку 22.11.2017.
Формат 60x84/16. Папір офсетний
Віддруковано на ризографі. Гарнітура “Times New Roman”.
Ум. друк. арк. 1,2. Тираж 100.

Видавець
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”,
76018, м. Івано-Франківськ,
вул. С.Бандери, 1, тел.: 71-56-22
E-mail: vdvcit@pu.if.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2718 від 12.12.2006